ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ; ІНЖЕНЕРНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 378.147:159.9-051
DOI https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2026.3.9

Калмикова Л. О.
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID: 0000-0002-7538-2635

Волженцева І. В.
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID: 0000-0003-0458-531X

Кириченко Т. В.
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID: 0000-0002-6845-0628

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

CHALLENGES IN THE TRAINING OF FUTURE PROFESSIONAL PSYCHOLOGISTS IN THE CONTEXT OF CURRENT INTERNATIONAL STANDARDS: THE CURRENT SITUATION AND PROSPECTS FOR IMPROVEMENT

Стаття присвячена висвітленню результатів аналізу підходів до підготовки психологів в Україні та інших країнах світу, розкриттю психологічного змісту понять «професійний психолог», «практикуючий психолог», «практичний психолог», «професіонали у галузі психології». В статті подається характеристика низки компетентностей, передбачених EuroPsy та інші стандарти компетентностей психолога у США, Канаді, Великобританії, Австралії; зазначається, що в національній нормативно-законодавчій системі і психологічній науці та практиці сформувалася певна традиція номінації кваліфікацій психологів. Використовуються терміни «психолог» (практичний, клінічний, консультативний та ін.), «професіонал у галузі психології», «викладач ЗВО» (психологія), «науковий співробітник» (психологія) тощо. У світі більшою мірою використовується термін «професійний психолог», але в Україні він ще не набув достатнього поширення, незважаючи на його обґрунтованість і доцільність вживання в науковому і практико-орієнтованому психологічному дискурсі. На теренах нашої держави найбільш уживаним є терміносполучення «*практичний психолог*». Проте «практичний психолог» – це лише конкретна професійна посада. Він працює переважно в установах, здійснює практичний супровід та виконує прикладні функції.

Також пропонуються основні компетентності професіоналів в галузі психології.

В статті зауважується, що враховуючи світовий досвід, професійну компетентність психолога можна визначити як інтегровану систему знань, умінь, практичних навичок, етичних установок, особистісних якостей і професійного досвіду, які забезпечують ефективне здійснення психологічної діяльності. Відповідно до цього розуміння у сучасній психології компетентність має розглядатися як поєднання теоретичної підготовки, практичної готовності, етичної відповідальності, рефлексивності, здатності до професійного розвитку, культурної та соціальної чутливості.

У висновках підсумовується: у сучасній психологічній науці і професійній практиці України поняття «професійний психолог» набуває актуальності і прикладної вагомості, починає поступово витісняти поняття «практичний психолог» через його невідповідність універсальній міжнародній категорії психологічної професії і статус посади в установі чи організації. У світовій професійно-психологічній системі кваліфікацій і практиці поняття «професійний психолог» наразі істотно трансформується під впливом глобалізації, цифровізації, розвитку доказової психології та міждисциплінарної взаємодії.

Ключові слова: освітньо-наукова програма, освітньо-професійна програма, професійний психолог, професіонал у галузі психології, практичний психолог, практикуючий психолог, психолог, міжнародний досвід, міжнародні стандарти, професійна компетентність, професійний стандарт.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

This article examines the results of an analysis of approaches to the training of psychologists in Ukraine and other countries around the world, and explores the psychological meaning of the terms 'professional psychologist', 'practising psychologist', 'practical psychologist' and 'professionals in the field of psychology'. The article outlines a number of competencies set out by EuroPsy and other standards for psychological competencies in the USA, Canada, the UK and Australia; it notes that a certain tradition of naming psychological qualifications has developed within the national regulatory and legislative framework, as well as in psychological science and practice. The terms 'psychologist' (practising, clinical, counselling, etc.), 'psychology professional', 'university lecturer' (psychology), 'research fellow' (psychology) and so on are used. Internationally, the term 'professional psychologist' is more widely used, but in Ukraine it has not yet become sufficiently widespread, despite its validity and appropriateness for use in scientific and practice-oriented psychological discourse. Within our country, the most commonly used term is 'practical psychologist'. However, 'practical psychologist' refers merely to a specific professional role. Such a professional works predominantly in institutions, providing practical support and performing applied functions.

The article also outlines the core competencies of professionals in the field of psychology.

It notes that, drawing on international experience, a psychologist's professional competence can be defined as an integrated system of knowledge, abilities, practical skills, ethical principles, personal qualities and professional experience, which ensure the effective performance of psychological practice. In line with this understanding, in modern psychology, competence should be regarded as a combination of theoretical training, practical readiness, ethical responsibility, reflectiveness, capacity for professional development, and cultural and social sensitivity.

The conclusions summarise that, in contemporary psychological science and professional practice in Ukraine, the concept of a 'professional psychologist' is gaining relevance and practical significance, and is gradually replacing the concept of a 'practising psychologist' due to the latter's incompatibility with the universal international category of the psychological profession and the status of the post within an institution or organisation. Within the global system of professional psychological qualifications and practice, the concept of a 'professional psychologist' is currently undergoing significant transformation under the influence of globalisation, digitalisation, the development of evidence-based psychology and interdisciplinary collaboration.

Key words: educational and research programme, educational and professional programme, professional psychologist, psychology professional, practical psychologist, practising psychologist, psychologist, international experience, international standards, professional competence, professional standard.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що в Україні компетентності психолога визначаються переважно такими офіційними документами, як: Закон України «Про освіту»; Стандарт вищої освіти; Професійний стандарт (за наявності, хоча при їхній відсутності, вони можуть бути визначені розробниками ОП у ЗВО при погоджені з НАК); Етичний кодекс психолога; Вимоги освітніх програм до спеціальності «Психологія». Проте, як засвідчує практика створення ОП, чинні освітні стандарти 053 Психологія потребують змін й удосконалення з огляду на суспільні трансформації і сучасні виклики. Також необхідне вирішення проблеми щодо координації освітніх і професійних стандартів, уточнення компетентностей, урахування кращих міжнародних практик підготовки і функціонування психологів у соціумі.

Міжнародні стандарти компетентностей психолога в різних країнах світу мають багато спільного, хоча є й певні відмінності. Так, у країнах Європейського Союзу однією з найвідоміших систем стандартів компетентностей є модель EuroPsy від European Federation of Psychologists' Associations. EuroPsy визначає такі компетентності:

1. Базові компетентності, що охоплюють оцінювання, психологічні інтервенції, консультування, дослідження, професійну комунікацію, оцінку ефективності допомоги;

2. Додаткові компетентності, що передбачають управління практикою, професійний розвиток, етичну відповідальність, міждисциплінарну співпрацю. Особливу увагу EuroPsy приділяють доказовості практики, супервізії, безперервному професійному розвитку, міжкультурній компетентності.

Основні стандарти компетентностей психолога у США формує American Psychological Association. APA виділяє: 1) наукові компетентності (наукове мислення, доказовий підхід, дослідницькі навички; 2) практичні компетентності (діагностика, психотерапія, кризова інтервенція, консультування); 3) професійні компетентності (етика, культурна компетентність, міжпрофесійна взаємодія, професійна ідентичність); 4) особистісні компетентності (емоційна стабільність, саморефлексія, стресостійкість).

Компетентності психолога в Канаді також мають певні відмінності. Акцент робиться на етичній практиці, роботі з різноманітними спільнотами, доказовій психології, культурній безпеці, психологічному благополуччі клієнта.

Компетентності психолога у Великій Британії визначаються професійними вимогами British Psychological Society. Основні компетентності – це професійна автономність, наукова обґрунтованість практики, клінічне мислення, етичне прийняття рішень, рефлексивна практика, мультидисциплінарна взаємодія.

У Австралії значна увага приділяється роботі з травмою, кризовому консультуванню, психічному здоров'ю громад, культурній компетентності щодо корінного населення, доказовій терапії.

Аналіз наукових джерел з означеної проблеми засвідчив, що питання професійних компетентностей психологів активно досліджуються в різних країнах світу та представлені в таких працях зарубіжних вчених, як [2; 3; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11].

У міжнародному просторі дедалі важливішими стають сучасні глобальні тенденції. Серед них: 1) *Trauma-informed competence* (компетентність у роботі з травмою); 2) *Digital competence* (онлайн-консультування та цифрова етика); 3) *Cultural competence* (робота в мультикультурному середовищі); 4) *Evidence-based practice* (використання доказових методів); 5) *Interdisciplinary collaboration*

(співпраця з лікарями, педагогами, соціальними працівниками); 6) *Mental health advocacy* (психолог як захисник психічного здоров'я суспільства).

З огляду на досвід зарубіжних країн основні компетентності Стандарту спеціальності «Психологія» доцільно уточнити такими загальними здатностями, як критичне мислення, здатність до навчання, комунікація, етична поведінка, цифрова грамотність, робота в команді, а фахові компетентності зосередити на психодіагностиці, консультуванні, психологічній допомозі, проведенні досліджень, психологічній корекції, профілактичній діяльності, кризовій допомозі, та ін., а також урахувати сучасні глобальні тенденції.

Мета статті – описати існуючий в Україні стан вимог до компетентностей психологів, а також протиріччя у царині створення ОПП і ОНП з психології та запропонувати підходи до удосконалення вибору комплексу компетентностей з урахуванням національного і світового досвіду.

Виклад основного матеріалу. В національній нормативно-законодавчій системі і психологічній науці та практиці сформувалася певна традиція номінації кваліфікацій психологів. Використовуються терміни «психолог» (практичний, клінічний, консультативний та ін.), «професіонал у галузі психології», «викладач ЗВО» (психологія), «науковий співробітник» (психологія) тощо. У світі більшою мірою використовується термін «професійний психолог», але в Україні він ще не набув достатнього поширення, незважаючи на його обґрунтованість і доцільність вживання в науковому і практико-орієнтованому психологічному дискурсі. На теренах нашої держави найбільш уживаним є терміносполучення «*практичний психолог*». Проте «практичний психолог» – це лише конкретна професійна посада. Він працює переважно в установах, здійснює практичний супровід та виконує прикладні функції [1].

У США замість посади «практичний психолог» існують такі професії психологів: а) clinical psychologist (клінічний психолог); б) counseling psychologist (психолог-консультант); в) school psychologist (шкільний психолог); г) educational psychologist (освітній психолог); д) forensic psychologist (судовий психолог); е) health psychologist (психолог у сфері охорони здоров'я); є) organizational psychologist (організаційний психолог). Всі вони вважаються професійними психологами, якщо кожен із них має окрему підготовку, проходить ліцензування, має чітку професійну сферу діяльності.

Менш уживаним, але більш доцільним терміносполученням для позначення особливостей діяльності психолога є назва «*практикуючий психолог*», а не практичний психолог. Практикуючий психолог – це той, хто фактично веде як приватну практику, так і практику в установах і організаціях. Це – психолог-практик.

Професійний психолог – це узагальнене поняття, яке означає фахівця, що має професійну психологічну освіту, професійні компетентності, здійснює діяльність відповідно до професійних та етичних стандартів. Це фахівець із теоретичними знаннями, компетентний практик, дослідник, комунікатор та етичний професіонал.

Професіонал у галузі психології – це насамперед кваліфікаційний статус і рівень компетентності. Людина може бути професіоналом у галузі психології, але не вести приватну практику, наприклад бути науковцем, викладачем, дослідником.

Продемонструємо відмінності у змісті професій психологів за критеріями відповідних понять: а) основного змісту діяльності; б) офіційного статусу й в) основних акцентів у професіях (табл. 1).

Наразі в Україні немає єдиного загальнонаціонального професійного стандарту саме професійного психолога як універсальної професії для всіх сфер психологічної діяльності. Однак існують окремі професійні стандарти для конкретних психологічних посад і стандарти вищої освіти за спеціальністю «Психологія», а також кваліфікаційні характеристики та галузеві нормативні документи. Практичний психолог, як посада, представлений кількома професійними Стандартами. Адже практичного психолога апріорі не може бути без зазначення його спеціалізації і сфери діяльності, як не може бути просто вчителя без назви предмета викладання. Невипадково у всьому цивілізованому світі підготовка психологів здійснюється з обов'язковою орієнтацією на конкретну спеціалізацію. В Україні, на жаль, до цього часу готують «узагальнених» практичних психологів, яких уважають «універсальними». Це не відповідає позиціям ISCO.

В Україні допоки ще не затверджено й єдиного професійного стандарту «Психолог», який би охо-

Таблиця 1

Порівняльна таблиця психологічних понять, що визначають специфіку професій психологів

Поняття	Основний зміст	Офіційний статус	Основний акцент	Відповідно ISCO
Професіонал у галузі психології	Кваліфікований фахівець у психології	Так	Компетентність і кваліфікація	Відповідає
Професійний психолог	Представник професії	Частково	Професіоналізм	Відповідає
Практичний психолог	Посада та прикладна діяльність	Так	Практична допомога	Не відповідає
Практикуючий психолог	Реальна практика	Не завжди	Робота з клієнтами	Відповідає
Психолог	Прикладна діяльність	Так	Психологічна допомога	Відповідає

плював усі сфери практики, був аналогом міжнародної ліцензійної моделі, регулював би приватну практику та встановлював єдині вимоги до психологів усіх напрямків. Це зумовлено такими факторами, як: а) відсутність єдиного професійно-компетентнісного стандарту; б) існування великої різниці між підготовкою фахівців; в) неврегульованість повною мірою приватної психологічної практики; г) відсутність єдиної системи ліцензування психологів та обов'язкової супервізії для всіх напрямків психологічної діяльності. Саме тому в Україні зараз активно обговорюються і починає впроваджуватися професійна сертифікація, піднімаються питання ліцензування і реєстру психологів, розробляються стандарти психотерапевтичної практики, обговорюється безперервний професійний розвиток психологів тощо.

Зараз фактично регулюють професію психолога такі документи:

1. Стандарти вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» і 225 «Медична психологія»;

2. Національна рамка кваліфікацій України, що визначає інтегральні компетентності, рівні кваліфікації, результати навчання;

3. Національний класифікатор професій, що містить низку професій: психолог, професіонал у галузі психології та ін.;

4. Етичний кодекс психолога. Його використовують професійні асоціації, заклади освіти, практикуючі фахівці.

Існуюче в Україні регулювання якісно відрізняється від міжнародної системи. У країнах Євросоюзу, США, Канада чи Великої Британії зазвичай існують єдині професійні рамки, ліцензування, акредитація, реєстри психологів, обов'язкова супервізія, стандарти безперервного професійного розвитку. Так, наприклад у ЄС діє модель EuroPsy від European Federation of Psychologists' Associations. У США значну роль відіграють стандарти American Psychological Association (APA) та ліцензування штатів. Важливий нюанс у регулюванні професій психолога в Україні виявляється у тому, що 3 червня 2026 року увійшов у дію Єдиний реєстр кваліфікацій, а поняття «професійний психолог» і «практикуючий психолог» часто є професійно-описовими, а не нормативно визначеними категоріями, але такими, що відображають суть діяльності психолога-практика і є міжнародно визнаними.

Натомість офіційно закріпленими є спеціальність, освітня кваліфікація, посада, професійний стандарт і професійна кваліфікація конкретної професії. Сучасна тенденція в Україні проявляється у тому, що після 2022 року почав поступово посилюватися рух до стандартизації психологічної допомоги, інтеграції з міжнародними моделями, розвитку доказової психології, регулювання психотерапевтичної практики, створення системи професійної сертифікації. Також активно розвивається система безперервного професійного розвитку фахівців у сфері психічного здоров'я.

Спираючись на міжнародні стандарти, вже сьогодні бажано осучаснювати наявні в Україні освітні і професійні стандарти, вносити зміни в перелік фахових компетентностей, удосконалювати освітні програми у ЗВО.

Основні компетентності професіонала в галузі психології можна представити наступними здатностями:

1. Інтегральна компетентність. У НРК ключовою є інтегральна компетентність. Вона означає здатність розв'язувати складні професійні задачі, застосовувати психологічні теорії та методи, працювати в умовах невизначеності, приймати професійні рішення;

2. *Фахові компетентності* з урахуванням міжнародних професійних стандартів і вимог до професійного психолога і професіонала в галузі психології можуть включати наступні здатності:

1. *Теоретико-методологічна компетентність*, що передбачає такі субкомпетентності, як: а) володіння методологією науки; б) знання психологічних теорій; в) розуміння закономірностей психіки; г) здатність аналізувати психологічні явища;

2. Психодіагностична компетентність включає здатності щодо добору методик, проведення діагностики, інтерпретації результатів, формування психологічного висновку на тлі результатів емпіричного дослідження;

3. Консультативна та інтервенційна компетентність передбачає субкомпетентності психологічного консультування, психокорекції, кризової допомоги, психопрофілактики, підтримки психічного здоров'я;

4. Комунікативна компетентність охоплює професійну комунікацію, активне слухання, медіацію, ведення переговорів і зв'язок з міжкультурною взаємодією (інтеракцією);

5. Дослідницька компетентність передбачає комплекс субкомпетентностей, зокрема проведення емпіричних досліджень і здійснення статистичного аналізу, академічне письмо, критичне мислення, роботу з доказовими даними;

6. Етична компетентність включає субкомпетентності з дотримання етичного кодексу, конфіденційності, професійної відповідальності і професійних меж;

7. Цифрова компетентність означає, що сучасний психолог повинен працювати з цифровими платформами, використовувати онлайн-інструменти, дотримуватися цифрової етики, забезпечувати безпеку даних клієнта;

8. Рефлексивна компетентність передбачає низку субкомпетентностей, як-от: професійний самоаналіз, супервізію, саморозвиток, профілактику вигоряння.

Отже, «професіонал у галузі психології» відрізняється від інших понять, зокрема відмінність від «професійного психолога» полягає у тому, що професіонал у галузі психології – це офіційна кваліфікаційна категорія, а професійний психолог – ширше й менш формалізоване поняття, тобто «професіонал у галузі психології» – нормативний термін, а «професійний психолог» – характеристика рівня професійності.

Професіонал у галузі психології може бути науковцем, викладачем, дослідником, керівником, консультантом, психотерапевтом, практичним психологом тощо. Тобто це поняття значно ширше, ніж професійний психолог.

У міжнародному контексті аналогами поняття «професіонали в галузі психології» є: а) у США – licensed psychologist (дипломований психолог), professional psychologist (професійний психолог); б) у країнах Європейського Союзу – psychologist practitioner (практикуючий психолог), EuroPsy psychologist (психолог EuroPsy); в) у Канаді – registered psychologist (зареєстрований психолог); г) у Великій Британії – chartered psychologist (дипломований психолог). У міжнародному просторі професіоналізм психолога підтверджується ліцензією, акредитацією, супервізією, сертифікацією, безперервним професійним розвитком.

Таким чином, враховуючи світовий досвід, професійну компетентність психолога можна визначити як інтегровану систему знань, умінь, практичних навичок, етичних установок, особистісних якостей і професійного досвіду, які забезпечують ефективне здійснення психологічної діяльності [13]. Відповідно до цього розуміння у сучасній психології компетентність має розглядатися як поєднання теоретичної підготовки, практичної готовності, етичної відповідальності, рефлексивності, здатності до професійного розвитку, культурної та соціальної чутливості.

Висновки. У сучасній психологічній науці і професійній практиці України поняття «професійний психолог» набуває актуальності і прикладної вагомості, починає поступово витісняти поняття «практичний психолог» через його невідповідність універсальній міжнародній категорії психологічної професії і статус посади в установі чи організації. У світовій професійно-психологічній системі кваліфікацій і практиці поняття «професійний психолог» наразі істотно трансформується під впливом глобалізації, цифровізації, розвитку доказової психології та міждисциплінарної взаємодії.

У країнах ЄС, США, Канаді, Великій Британії та інших державах професійний психолог є високо регульованою професією, яка потребує тривалої університетської підготовки, практичного стажування, ліцензування, дотримання етичних стандартів, безперервного професійного розвитку.

Сучасний професійний психолог повинен поєднувати наукову підготовку, практичні навички, цифрову компетентність, міжкультурну чутливість, evidence-based practice. Особливо актуальними стають trauma-informed care, digital psychology, telepsychology, психологія штучного інтелекту, психологічна реабілітація.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні сучасних тенденцій у розумінні феномена «професійний психолог», його трудових функцій і відповідальності та автономії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Калмикова Л. О., Волженцева І. В., Калмиков Г. В., Кириченко Т.В., Бакуменко Т.Г. Змістові, фахові й нормативні відмінності професійних кваліфікацій психологів: вітчизняний і зарубіжний контекст. *Наукові перспективи.* 2026. № 5(71). https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-5(71)-2635-2646
2. American Psychological Association. *Clinical practice guidelines and professional competencies in psychology*. American Psychological Association. 2023. https://www.apa.org
3. British Psychological Society. (2022). *Standards for the accreditation of psychology programmes*. British Psychological Society. https://www.bps.org.uk
4. Canadian Psychological Association. *Competencies for professional psychology practice in Canada*. Canadian Psychological Association. 2021. https://cpa.ca
5. Cavanagh R., Gerson S. M., Gleason A., Mackey R., & Ciulla R. Competencies needed for behavioral health professionals to integrate digital health technologies into clinical care: A rapid review. *Journal of Technology in Behavioral Science,* 2023. №8, 446–459. https://doi.org/10.1007/s41347-022-00242-w
6. Fouad, N. A., Grus, C. L., Hatcher, R. L., Kaslow, N. J., Hutchings, P. S., Madson, M. B., Collins, F. L., & Crossman, R. E. Competency benchmarks: A model for understanding and measuring competence in professional psychology across training levels. *Training and Education in Professional Psychology*, 2009. №3(4S), S5–S26. https://doi.org/10.1037/a0015832
7. Hoge M. A., Morris J. A., Daniels A. S., Stuart G. W., Huey L. Y., & Adams N. An action plan for behavioral health workforce development. *Psychiatric Services,* 2007. № 58(7), 883–887. https://doi.org/10.1176/ps.2007.58.7.883
8. Karandashev V. (2021). *Cross-cultural perspectives on the history and development of psychology*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-77853-9
9. Kaslow N. J., Dunn S. E., & Smith C. O. Competencies for psychologists in academic health centers (AHCs). *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings,* 2009. №16(1), 18–35. https://doi.org/10.1007/s10880-009-9142-7
10. Ķule, A., Mārtinsone, K., Akmane, E., Ozola, A., Znotiņa, I., & Kamerāde, D. *Digital competency of psychologists: A scoping review*. European Psychologist. 2026. Advance online publication. https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000575
11. Lunt I., Peiró J. M., Poortinga Y. H., & Roe R. A. *EuroPsy: Standards and quality in education for psychologists*. Hogrefe Publishing, (2015).
12. Norcross J. C., & Lambert M. J. Psychotherapy relationships that work III. *Psychotherapy,* 2019. № 56(4), 423–425. https://doi.org/10.1037/pst0000255
13. Rodolfa E., Baker J., DeMers S., Hilson A., Meck D., Schaffer J., Woody S., Turner M., & Webb C. (2014). Professional psychology competency initiatives: Implications for training, regulation, and practice. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne, №55*(2), 77–81. https://doi.org/10.1037/a0035764
14. Roe R. A. What makes a competent psychologist? *European Psychologist*, 2002, №7(3), 192–202. https://doi.org/10.1027//1016-9040.7.3.192
15. Taris T. W., & Schaufeli W. B. Individual well-being and performance at work: A conceptual and theoretical overview. У M. C. W. Peeters, J. de Jonge, & T. W. Taris (Eds.), *An introduction to contemporary work psychology* (pp. 15–34). Wiley-Blackwell, 2014.
16. Tolan P. H., Dodge K. A., & Schwartz D. Practical utility and the evolution of psychological science. *American Psychologist,* 2008. №63(9), 915–927. https://doi.org/10.1037/0003-066X.63.9.915
17. Weisenmuller C. M., & Luzier J. L. Technology is a core competency in professional psychology. *Training and Education in Professional Psychology,* 2023. №17(3), 241–247. https://doi.org/10.1037/tep0000423

Дата першого надходження статті до видання: 12.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.11.2026